

УДК 343.96

МЕЛЬНИК Д.С., кандидат юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник МНДЦ при РНБО України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1497-950X>.

ЛЕОНОВ Б.Д., доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник МНДЦ при РНБО України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2488-7377>.

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

Анотація. У статті розкрито суспільну небезпечність фінансування тероризму та зміст завдань з запобігання цьому виду злочинів. Досліджено зміст поняття “кримінологічна характеристика” злочинності, певного її виду та окремого правопорушення, а також здійснено його теоретичний аналіз, за результатами якого виокремлено її складові. Завдяки виокремленим структурним елементам розкрито його зміст та значення для запобігання фінансуванню тероризму. Зроблено висновок про те, що кримінологічна характеристика є стержнем дослідження фінансування тероризму та базою для розроблення і реалізації заходів запобігання цьому виду злочинів.

Ключові слова: кримінологічна характеристика, злочинність, фінансування тероризму, протидія, запобігання.

Summary. In the article the public hazard of financing of terrorism and essence of tasks on countering this type of crimes are explored. The meaning of concept “description of criminology” of criminality was researched, as well as certain kinds of crimes and separate offences. Theoretical analysis was also performed, and constituents of the concept were defined. Due to the distinguished structural elements, its meaning and value for prevention of financing of terrorism were revealed. Conclusion was made that criminological description is the stem of research of financing of terrorism and base for development and realization of preventive measures for effective counteraction to this type of crimes.

Keywords: description of criminology, criminality, financing of terrorism, counteraction, prevention.

Постановка проблеми. Концепція боротьби з тероризмом, затверджена Указом Президента України від 5 березня 2019 року № 53 (далі – Концепція), найбільшою терористичною загрозою визначає агресивну політику РФ, спрямовану на дестабілізацію ситуації в державі, у т.ч. шляхом інспірування сепаратистських проявів і **всебічної підтримки диверсійно-терористичної діяльності** маріонеткових квазідержавних утворень “ДНР / ЛНР” на ТОТ у Донецькій та Луганській областях [1]. Отже, в Україні на державному рівні офіційно визнано матеріальну та іншу підтримку РФ диверсійно-терористичної діяльності “ДНР / ЛНР” складовою гібридної війни РФ проти України та її агресивної політики як найбільшої **терористичної загрози** в Україні.

За таких умов дослідження кримінологічної характеристики фінансування тероризму є вкрай необхідним. Зазначене завдання є надзвичайно актуальним в контексті зростання нових викликів і загроз національній безпеці України, пов’язаних зокрема з наданням РФ матеріальної підтримки діяльності терористичних груп і організацій в Україні.

Результати аналізу наукових публікацій. Теоретичні питання протидії тероризму досліджували такі вчені, як В. Антипенко [2], Л. Багрій-Шахматов [3], В. Ємельянов [4], К. Жаринов [5], Б. Леонов [6], В. Ліпкан, Д. Никифорчук [7], І. Рижов [4], М. Руденко [7]

та ін. Деякі дослідники (Ю. Антонян [8], Т. Давидова [9], Б. Леонов [6], Г. Мінковський [10], Й. Осецький [11], В. Ревін [10]) займалися дослідженням питань кримінологічної та криміналістичної характеристики тероризму та терористичного акту як його прояву. Водночас, проблемні питання кримінологічної характеристики фінансування тероризму в умовах повномасштабної агресії РФ проти України залишаються малодослідженими.

Метою статті є з'ясування поняття та змісту кримінологічної характеристики фінансування тероризму, яку має бути покладено в основу розроблення та реалізації заходів запобігання цьому суспільно небезпечному явищу.

Виклад основного матеріалу. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392, серед основних напрямів державної політики національної безпеки України визначає активну участь держави у протидії тероризму, політичному та релігійному екстремізму (п. 33) [12].

Відповідно до цієї Стратегії протидія тероризму має бути спрямована на виявлення і припинення терористичної діяльності, передбачати вирішення завдань щодо пошуку та аналітичної обробки інформації про загрозу вчинення терористичних актів, джерел фінансування терористичної діяльності.

Забезпечення реалізації ефективної державної політики у сфері боротьби з тероризмом має передбачати реалізацію комплексу заходів, спрямованих у т.ч. на виявлення та усунення причин і умов тероризму, зосередження основних зусиль на протидії терористичній діяльності, мінімізації її наслідків.

Концепція у Розділі IV “Основні пріоритети боротьби з тероризмом” містить приписи, що виявлення і припинення терористичної діяльності передбачає здійснення комплексних пошукових заходів з метою своєчасного добування достовірної інформації про *загрози та наміри* вчинення терористичних актів, *джерела фінансування терористичної діяльності*, забезпечення якісного аналізу здобутої інформації; реалізацію комплексу заходів щодо підвищення ефективності державного фінансового моніторингу у сфері *запобігання та протидії фінансуванню тероризму*; удосконалення методик та алгоритмів *пошуку й оброблення інформації* про осіб, причетних до терористичної діяльності, *джерела фінансування тероризму*, та має здійснюватися у т.ч. впровадження новітніх методів і засобів здійснення оперативно-розшукової діяльності з метою своєчасного припинення такої діяльності [1].

Водночас Концепція не передбачає всебічного дослідження природи фінансування тероризму (у т.ч. його кількісно-якісних показників), з'ясування причин і умов цього виду злочинів, дослідження особливостей формування особистості злочинця, який здійснює фінансування тероризму, тобто надання йому комплексної кримінологічної характеристики.

Аналіз стану дослідження проблематики тероризму, насамперед його фінансування, засвідчує суттєву активізацію вітчизняних досліджень у вивченні проблем протидії тероризму. У переважній більшості досліджень проводиться детальний аналіз витоків і характеристик тероризму, тенденцій його розвитку та поширення в різних аспектах геополітичного і регіонального виміру, в історичній і ретроспективі та динаміці дальшого розвитку через призму економічних і етнорелігійних суперечностей тощо.

Разом з тим, зазначені вище дослідження проводились переважно з позицій теорії і практики міжнародного та кримінального права, криміналістики, в інтересах удосконалення тактики оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності, застосування спеціальних сил боротьби з терористами тощо. Однак вони також допомагають: визначитись у наявних кримінологічних проблемах; підходах до пошуку

шляхів їх розв'язання; простежити можливості вирішення питань запобігання конкретним злочинним проявам в Україні.

Досить цікавою є дискусія щодо правової сутності тероризму, меж і можливостей визначення низки складів злочинів такими, що мають терористичну спрямованість, а також висновки щодо об'єктивної необхідності створення в Україні адекватної системи протидії зазначеним загрозам [2, с. 36].

Перспективним з точки зору системних кримінологічних досліджень є підхід до визначення тероризму як антисоціального і деструктивного явища, для якого суттєвими кримінологічними ознаками є: умисне, протиправне застосування загально небезпечного насильства або погроза його застосування як спосіб впливу на волю людей; вплив на прийняття державою, міжнародною організацією, юридичною або фізичною особою відповідного рішення або відмову від нього чи серйозне порушення правопорядку; публічний характер; наявність випадкових жертв або інших об'єктів посягань; створення обстановки страху, залякування, напруження на загально-соціальному рівні [6, с. 32-33].

На тлі численних наукових розвідок і досліджень в умовах тривалого ведення РФ гібридної війни та повномасштабної збройної агресії проти України, проблема використання механізмів фінансування тероризму для дестабілізації ситуації в Україні та підриву її національної державності та громадського порядку набуває особливого значення. Тому вкрай необхідним є надання кримінологічної характеристики цьому протиправному явищу та її використання для розробки сучасної системи заходів запобігання.

Передусім у даному аспекті вбачаємо необхідним сформулювати структуру кримінологічної характеристики фінансування тероризму, визначення якого передбачене у абз. 12 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про боротьбу з тероризмом” [13] та п. 69 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” [14].

Відповідно до змісту цих норм фінансування тероризму – це “надання чи збір будь-яких активів прямо чи опосередковано з метою їх використання або з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково для:

- 1) будь-яких цілей окремим терористом чи терористичною групою (організацією);
- 2) організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у його вчинення, публічних закликів до вчинення теракту, створення терористичної групи (терористичної організації), сприяння вчиненню теракту, проходження навчання тероризму, виїзду з України та в'їзду в Україну з терористичною метою, провадження будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби вчинення таких дій”.

Кримінальну відповідальність за фінансування тероризму передбачено ст. 258-5 КК України.

Кримінологічна характеристика злочинності дає загальну характеристику злочинності та її видів, а також злочинів, які її утворюють. Вірне розуміння змісту кримінологічної характеристики злочинності та окремих видів злочинів, її складових в умовах зростаючого значення прикладної спрямованості кримінологічних досліджень має важливе теоретичне і практичне значення для вирішення завдання запобігання злочинам, оскільки в кримінологічній характеристиці відображається склад злочинності, її соціальний портрет [15, с. 192]. Відповідно, основою ефективного запобігання фінансуванню тероризму може бути лише об'єктивна та повна кримінологічна характеристика.

Формування та упровадження такої характеристики дало б змогу значно підвищити рівень кримінологічних досліджень в інтересах з'ясування причин і умов фінансування тероризму, виявлення осіб, схильних до його вчинення, а також практики

правозастосування, насамперед забезпечення оптимізації заходів запобігання цьому виду злочинів.

Перш за все, на наш погляд, необхідно уточнити зміст поняття “кримінологічна характеристика злочинів”.

На думку В. Ястребова [16, с. 14-20], кримінологічна характеристика злочинів – це:

- система взаємопов'язаних ознак, які відображають просторово-часові критерії злочинів (місце в загальній сукупності кримінально караних діянь та у зв'язку з іншими їх видами, основні тенденції розвитку тощо);

- особливості, які мають значення для з'ясування детермінант злочинних проявів (властивості злочинців та особливості криміногенних ситуацій, характер взаємодії між ними; обставини, які сприяють вчиненню злочинів);

- особливості, які мають значення для організації попереджувальної діяльності (характер зв'язків між елементами комплексу ознак різних видів злочинів, вплив на протиправну поведінку осіб діяльності державних установ, правоохоронних органів, громадськості).

З таким визначенням та запропонованою структурою погоджується і вітчизняні кримінологи, зокрема В. Філонов [17, с. 178]. Схожу позицію займав й А. Закалюк, який під кримінологічною характеристикою розумів кримінологічні знання про сам злочин, особу злочинця, причини та умови його вчинення, стан та особливості запобігання злочинам певного виду. Водночас поза межами кримінологічної характеристики злочинів він залишав особливості кількісних показників їх вчинення [18, с. 29].

Водночас, маючи на увазі лише кримінологічну характеристику злочинів, вказані вчені надмірно розширили це поняття, включаючи до структури такої характеристики злочинів також особистість злочинця, причини і умови, котрі сприяли злочинам, та обставини, які мають значення для запобігання злочинам. З точки зору методології наукових досліджень такий підхід призводить до порушення співвідношення загального (системи попередження злочинності) та окремого (пізнання).

Іншого підходу додержується В. Емінов, який сформулював дане поняття більш лаконічно та загально – як сукупність даних (необхідна й достатня інформація) щодо певного виду (групи) злочинів або конкретного протиправного діяння, що використовуються для розробки і реалізації профілактичних заходів [19, с. 304]. Звідси кримінологічна характеристика злочинності та окремих видів злочинів є вихідним етапом для оптимізації процесу розробки й реалізації заходів запобігання.

Досліджений В. Еміновим зміст цього поняття, вказує, що кримінологічна характеристика є описом якостей, властивостей, закономірних факторів і наслідків злочинності (окремого роду чи виду), а також властивостей особистості злочинця (окремого його типу) [19, с. 600]. У складі кримінологічної характеристики він виділив: стан злочинності (суспільна небезпека, обсяг, питома вага, інтенсивність (динаміку), структуру, латентність, територіальну поширеність); тенденції та прогноз злочинності; характеристику наслідків; фактори (причини і умови) злочину; портрет особистості злочинця [20, с. 34]. Подібний підхід знаходимо в працях вітчизняних кримінологів А. Зелінського [21, с. 164] та І. Даньшина [22].

Прикладні дослідження останнього часу засвідчили намагання вітчизняних вчених-кримінологів розширити зміст кримінологічної характеристики злочинів за рахунок доповнення її окремими елементами складу злочину.

Так, зокрема, Т. Давидова визначила поняття “кримінологічна характеристика злочинності, видів злочинності, окремих злочинів (проявів)” як систематизований, науково-інформаційний опис кількісно-якісних показників (обсяг, рівень, структура,

динаміка, географія, ціна, суспільна небезпечність) злочинності, злочинів та їх груп, а також властивостей особистості злочинців, дані про які використовуються для з'ясування суті явища та для розроблення заходів із протидії злочинності, зокрема запобігання [9, с. 132]. Водночас авторка залишила поза межами запропонованого визначення причини і умови злочинності (злочинів), без яких неможливо досягти мети запобігання.

У свою чергу, А. Гутнік зазначає, що кримінологічна характеристика злочинів має наступні елементи: кримінологічно значущі ознаки складу злочину; способи вчинення злочинів; фактори (детермінанти) злочинів; обстановку, місце вчинення злочинів; наслідки злочинів; фактори, що впливають на ступінь латентності злочинів; особистість злочинця та детермінанти індивідуальної злочинної поведінки; тривалість злочинів та інші ознаки [24, с. 13-16].

Своє бачення структури *кримінологічної характеристики терористичного акту* виклав Й. Осецький, який запропонував під нею розуміти опис кількісно-якісних критеріїв (суспільної небезпечності, фактичних обсягів, питомої ваги даної групи злочинів до усєї злочинності та злочинів проти громадської безпеки, структури за кримінально-правовими та кримінологічними ознаками, латентності, територіального розподілу, інтенсивності вчинення, закономірностей і тенденцій динаміки) наслідків злочинів, а також властивостей особистості злочинців-терористів з метою використання цих даних у практичній попереджувальній діяльності [11, с. 71].

Однак, на наше переконання, два останні автори, пропонуючи свою структуру кримінологічної характеристики, необґрунтовано включили до неї суспільну небезпечність та інші кримінально-правові ознаки, що є елементами кримінально-правової характеристики злочинів, а тому певною мірою вийшли за межі обраного предмета дослідження. Також спірним є включення до складу кримінологічної характеристики латентності злочинів, оскільки вона є оберненою якістю щодо обсягу злочинів.

Таким чином, з урахуванням наявних теоретичних підходів до визначення поняття кримінологічної характеристики злочинності (злочинів) та спираючись на позицію А. Алексєєва [25], І. Даньшина, О. Кальмана, О. Лисодеда [26] та О. Джужи [27], яку підтримували І. Туркевич та М. Мельник, під кримінологічною характеристикою фінансування тероризму пропонується розуміти опис кількісно-якісних показників цього виду злочинів, його причин і умов, а також властивостей особистості злочинців, які його вчинили.

Водночас для практичного застосування можливостей кримінологічної характеристики фінансування тероризму, в першу чергу, потрібно сформуванню на теоретичному рівні систему її основних показників.

З урахуванням вищезазначених загальних вимог і підходів можна запропонувати таку структуру кримінологічної характеристики фінансування тероризму, яка в числі кількісно-якісних ознак включатиме обсяг, рівень, коефіцієнти, структуру, динаміку, а також географію та ціну злочину.

З огляду на відсутність єдності серед кримінологів щодо необхідності включення до складу кримінологічної характеристики злочинів ознак особистості злочинців та детермінації, характеристика криміногенних властивостей особистості терористів-спонсорів, а також причини та умови вчинення фінансування тероризму слід розглядати окремо від його кількісно-якісних показників. Змістовне наповнення поняття фінансування тероризму також виходить поза межі кримінологічної характеристики, однак має враховуватися при формуванні її елементів.

Таким чином, кримінологічна характеристика фінансування тероризму включатиме низку складових (елементів), *перша група* з яких повинна охоплювати наступні кількісно-якісні показники:

1) відомості про абсолютну кількість злочинів цього виду, вчинених на певній території протягом певного періоду часу, зафіксовану в офіційних документах, та фактичну поширеність, а також осіб, які їх вчинили (обсяг);

2) частку фінансування тероризму в загальній структурі злочинності – співвідношення кількості злочинів, вчинених на певній території за певний проміжок часу, та осіб, які їх вчинили, до чисельності населення території з розрахунку на 100 або 10 тисяч осіб, які досягли віку кримінальної відповідальності та її зміни протягом окремих проміжків часу (рівень);

3) динаміку (інтенсивність), тобто зміни кількості випадків фінансування тероризму протягом визначеного, але досить тривалого періоду;

4) структуру фінансування тероризму, тобто співвідношення його видів, форм та способів, структурних елементів до всієї маси фактів вчинення цього виду злочинів в тому чи іншому регіоні за конкретний період;

5) територіальну поширеність фінансування тероризму в окремих регіонах України та на різних напрямках державного кордону (географія);

б) ціну фінансування тероризму, тобто розмір шкоди, яку цей злочин завдає суспільству й державі, та його економічні, соціальні, моральні та інші шкідливі наслідки.

Друга група може включати детермінанти фінансування тероризму, насамперед розкривати його причини і умови, а також взаємозв'язки між ними з огляду на їх важливість для запобігання цьому виду злочинів. Такий підхід дає можливість для поглибленого пізнання механізму причинності фінансування тероризму в Україні.

До загальних причин виникнення й ескалації фінансування тероризму дослідники відносять: розвиток тероризму як глобального протиправного явища, транснаціональний характер сучасного тероризму; політичну й економічну нестабільність, корупцію у багатьох країнах світу; нездатність держав здійснювати ефективний контроль за фінансовою системою внаслідок недосконалості як міжнародного, так і вітчизняного законодавства; відсутність необхідної та достатньої практики розслідування у кримінальних провадженнях за фактами фінансування тероризму тощо [28, с. 70; 29, с. 135].

При цьому до основних сприятливих умов виникнення й поширення явища фінансування тероризму в Україні віднесені [30]:

– стрімкий розвиток нових інформаційних фінансових технологій та поява віртуальних активів (криптоактивів);

– фінансову глобалізацію, підвищення швидкості фінансових операцій та істотне збільшення кількості фінансових посередників;

– зростання рівня криміногенної ситуації в Україні, офшоризації економічних відносин та “тінізації” національної економіки;

– відсутність правового регулювання секторів віртуальних активів та посередницьких послуг з купівлі-продажу нерухомого майна в Україні;

– недостатній рівень обізнаності учасників системи фінансового моніторингу про ризики у зазначеній сфері.

Водночас вказаний перелік не є вичерпним і може доповнюватись та конкретизувались як в цілому, так і для характеристики комплексу причин і умов надання матеріальної підтримки терористам в окремих регіонах, галузях і сферах економіки, конкретному соціальному середовищі тощо.

Третя група має розкривати кримінологічні дані щодо типових криміногенних особистісних якостей осіб, які надають матеріальну підтримку терористам (терористи-спонсори).

Кримінологічне дослідження осіб, які вчиняють злочини, забезпечується на основі теоретичної конструкції структури особистості злочинця, під якою розуміють сукупність соціально значимих властивостей, ознак, зв'язків і відносин, які характеризують людину, винну в порушенні кримінального закону, в поєднанні з іншими (неособистими) умовами та обставинами, що впливають на її злочинну поведінку [31, с. 94].

Будучи різновидом особи взагалі, особистість злочинця, який надає матеріальну підтримку терористам, має загальні ознаки, а також властиві лише особистості злочинця специфічні ознаки, які визначають характер та ступінь її суспільної небезпечності. Особистість злочинця є цілісним утворенням, що складається з низки елементів, сукупність яких формує її структуру.

Враховуючи викладене, можемо сформулювати нашу позицію щодо змісту характеристики особистості терористів-спонсорів. Кримінологічне вивчення злочинців цього типу має особливе значення, оскільки допомагає визначати їх соціальні та морально-психологічні “больові точки” і впливати на них, чим руйнувати ланцюжки та базу матеріального забезпечення терористів.

В сучасних кримінологічних дослідженнях наводяться різні структури особистості злочинця, однак, на нашу думку, найбільш прийнятним уявляється існуючий у кримінологічній науці підхід (В. Бурлаков, Ю. Антонян, В. Гринчак, М. Валуйська та ін.), згідно з яким якості та властивості, що становлять характеристику особистості, яка вчинила злочин, можуть бути зведені до п'яти груп (блоків):

- *соціально-демографічні* (стать, вік, освіта, місце народження і проживання, громадянство, сімейний стан, склад сім'ї, освітній рівень, спеціальність, фах, трудовий стаж, національність, етнічну й релігійну належність, рівень достатку);

- *соціально-рольові* (соціальний стан, відношення до трудової діяльності, сімейний стан, майновий рівень, соціальні зв'язки та роль у суспільстві тощо);

- *морально-психологічні* (моральні якості; інтелектуальні властивості особи; ціннісні орієнтації та соціально значущі моральні риси; потребно-мотиваційна сфера; мотивація, стан у момент вчинення злочину тощо);

- *психологічні* (схильності, спрямування, риси характеру, тілесна організація людини, фізичні або нервово-психічні аномалії тощо);

- *кримінально-правові ознаки* (спрямованість злочинної поведінки; мотиви та способи вчинення злочину, вина й роль у злочинній діяльності; вчинення злочину групою осіб, повторне вчинення злочину, належність до злочинних груп і організацій тощо).

Таким чином, кримінологічна характеристика особистості терориста-спонсора має важливе значення для ефективного вирішення правових, пошукових завдань та завдань із запобігання фінансуванню тероризму.

Запропонована структура показників кримінологічної характеристики фінансування тероризму, його детермінант і особистості терориста-спонсора може становити основу для аналізу та узагальнення інформації а інтересах розробки заходів запобігання цьому виду злочинів в Україні.

Висновки.

Кримінологічна характеристика будь-якого виду злочинів дає можливість встановити його особливості, показати, які підвиди злочинної поведінки є найбільш розповсюдженими і небезпечними, та відповідно до цього здійснювати діяльність із запобігання. Така характеристика є стрижнем дослідження фінансування тероризму,

покликанням вказати на істотні показники, та базою для розроблення і реалізації заходів запобігання цьому виду злочинів та явищу тероризму загалом. Якщо розглядати запобігання як структуровану діяльність, то кримінологічну характеристику можна визначити основою або базисом для розроблення та реалізації заходів запобігання на основі її вивчення. Тому цілком логічним є висновок про те, що слід розпочинати розроблення методів запобігання фінансування тероризму з дослідження кримінологічної характеристики цього виду злочину.

Використана література

1. Концепція боротьби з тероризмом: Указ Президента України від 05.03.19 р. № 53. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text> (дата звернення: 14.04.2022).
2. Антипенко В.Ф. Тероризм: кримінологічна та кримінально-правова характеристика. Київ, 1999. 61 с.
3. Багрій-Шахматов Л.В. Методи боротьби з тероризмом. Погляд світового товариства. Тероризм і боротьба з ним: аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. 2000. Т. 19. С. 338-343.
4. Емельянов В.П., Иманлы М.Н., Рыжов И.Н. Уголовно-правовое противодействие терроризму. Харьков: Право, 2014. 88 с.
5. Жаринов К.В. Терроризм и террористы. Исторический справочник. Минск: Харвест, 1999. 606 с.
6. Леонов Б.Д. Запобігання тероризму: кримінологічний аспект: монографія. Київ: Видавничий дім "АртЕк", 2015, 435 с.
7. Боротьба з тероризмом / В.А. Ліпкан, Д.Й. Никифорчук, М.М. Руденко. Київ: Знання України, 2002. 253 с.
8. Антонян Ю.М. Терроризм: кримінологическое и уголовно-правовое исследование. Москва: Щит-М, 1998. 305 с.
9. Давидова Т.О. Визначення поняття кримінологічної характеристики злочинності як чинник удосконалення процесу запобігання корупції: збірник наукових праць Нац. акад. СБУ. Київ. 2010. № 34. С. 128-134.
10. Миньковский Г.М., Ревин В.П. Характеристика терроризма и некоторые направления повышения эффективности борьбы с ним. *Государство и право*. Москва: Наука, 1997. № 8. С. 84-91.
11. Осецький Й.П. Поняття і зміст кримінологічної характеристики терористичного акту і його детермінант: збірник матеріалів "круглого столу" *Протидія тероризму*. НКЦ СБУ. 2004. С. 68-77.
12. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 14.09.20 р. № 392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 14.04.2022).
13. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.03 р. № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 14.04.2022).
14. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення: Закон України від 06.12.19 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 14.04.2022).
15. Давиденко Л.М. Поняття і значення кримінологічної характеристики злочинів, пов'язаних із порушенням порядку заняття господарською і банківською діяльністю: зб. наук. статей *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. Донецьк: ДІВС, 2002. № 2. С. 192-196.
16. Ястребов В.Б. К вопросу о понятии кримінологической характеристики преступлений. *Вопросы борьбы с преступностью*. Вып. 37. Москва, 1982. С. 14-20.
17. Філонов В.П. Актуальні проблеми сучасної кримінології: монографія. Донецьк: Вид-во "Донеччина", 1997. 288 с.

18. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології, теорія і практика: у 3 кн. Кн. 1. Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: Видавничий Дім "Ін Юре", 2007. 424 с.
19. Кримінологія: учебник; под ред. В.Н. Кудрявцева и В.Е. Эминова. 2-е изд., пераб. и доп. Москва, 2000. 678 с.
20. Эминов В.Е. Кримінологія: учебн. пособ. Москва: Издательская группа "ИНФРА М-НОРМА", 1997. 160 с.
21. Зелинский А.Ф. Кримінологія: курс лекцій. Харьков, 1985. 311 с.
22. Кримінологія. Особлива частина; за ред. І.М. Даньшича. Харків, 1999. 232 с.
23. Кримінологія: курс лекцій / Т.В. Корнякова, Н.С. Юзікова. – (Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара). Дніпропетровськ: Ліра, 2014. 243 с.
24. Гутник А.И. Предупреждение налоговой милицией уклонения от уплаты налогов: дисс. ...канд. юрид. наук: 12.00.01. Харьков, 2000. 186 с.
25. Кримінологія и организация предупреждения преступлений: учебное пособие для слушателей Академии МВД России / А.И. Алексеев, Г.А. Аванесов и др. Москва, 1995. 243 с.
26. Кримінологія. Загальна та Особлива частини: підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман, О.В. Лисодед; за ред. проф. І.М. Даньшина. Харків: Право, 2003. 352 с.
27. Курс кримінології. Загальна частина: підручник: у 2 кн. / О.М. Джужа, П.П. Михайленко, О.Г. Кулик та ін.; ред. О.М. Джужи. Київ: Юрінком Інтер, 2001. Кн. 1. 352 с.
28. Буткевич С.А. Щодо адміністративно-правового механізму запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. *Учен. зап. Таврич. нац. ун-та ім. В.И. Вернадского*. Т. 22 (61). 2008. № 2. С. 68-74.
29. Мельник Д.С. Причини та умови фінансування тероризму в Україні. *Науковий вісник Національної академії СБУ*. 2017. № 66. С. 132-140.
30. Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.21 р. № 435-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.04.2022).
31. Гринчак В.М. Кримінологічне вчення про особу злочинця – (в кн.: курс кримінології: Загальна та Особлива частини): підручник: у 2 кн. / О.М. Джужа, П.П. Михайленко, О.Г. Кулик та ін.; за заг. ред. О.М. Джужи. Київ: Юрінком Інтер, 2001. С. 92-103.

~~~~~ * * * ~~~~~